

1907 és a munkásmozgalom

Abban a kiélezett, osztályérdekeket szembesítő küzdelemben, amelyet a romániai parasztság 1907. évi hatalmas felkelése tűzött napirendre, nyílt színvallásra kényszerítve az összes társadalmi tényezőket a sürgősen megoldásra váró, az ország továbbfejlődésének irányát és ütemét döntő jelleggel meghatározó gazdaságpolitikai kérdésekben, a munkásosztály és a szocialista mozgalom állásfoglalása bizonyult a leghaladóbb magatartásnak. Lényegében ugyanis azonosulni tudott a parasztság helyzetével és ebből eredő törekvéseivel. Ilyenformán állásfoglalása túllépte a csak közösségvállalásig terjedő kereteket, és szerves részévé lett magának a felkelés lefolyásának, kezdve a közös — jórészt ugyan spontánul létrejövő — munkás-paraszt akcióktól, el egészen azokig az összetettebb vonatkozású és hatósugarú megnyilvánulásokig, amelyeket a korabeli munkásmozgalom politikai vezetőszervei, a „România muncitoare” szocialista körök kezdeményeztek és irányítottak, s amelyek politikai vonatkozásban meghatározó módon hatottak az egész felkelés menetére. Az erre vonatkozó tanúbizonyságok az akkori idők értékes dokumentumai.

Az 1907-es felkelést megelőző évek a romániai munkásmozgalom sorainak újrendezésével és harci képességének kialakításával teltek el. Ebből a készülődésből nem hiányzott a parasztságot foglalkoztató kérdések iránti érdeklődés sem, annál is inkább, mivel a munkások és a parasztköz gazdasági-társadalmi helyzete sok közös vonást tartalmazott, ezek pedig nemcsak objektíve közelítették a két osztályt egymáshoz a kizsákmányolás elleni harcban, hanem érdekközösségük eszmeiségét is alakították. A korabeli szocialista mozgalomban nem tudatosult még eléggé, hogy a munkás-paraszt szövetség mellett állást foglaljanak — akár csak kezdetleges szinten is —, vagy olyasmire, ami a szocialistáknak a parasztság körében kifejtett gyakorlati tevékenységét visszhangot kiváltó eredményekben juttatta volna kifejezésre, mégis ki kell emelnünk, hogy a szocialista mozgalom Románia alapvető jelentőségű problémájának tekintette az agrárkérdést, és ennek radikális megoldása érdekében kötelező érvényűnek tartotta, hogy állhatatosan hallassa véleményét, amely korlátai ellenére is a legelőremutatóbb volt valamennyi társadalompolitikai áramlat között. Már 1902-ben a *România muncitoare* a következőket írta:

„A kormányzó körök számára a parasztság olyan osztály, amely arra hivatott, hogy viselje az államalkotás minden terhét, de nincs joga ahhoz, hogy gondolkozzék, és mást akarjon, mint amit vezetői megengedni méltóztatnak. S eközben falun [...] tudunkon kívül lezajlik a kimerülés fájdalmas drámája [...] a parasztság teljesen elhasználódott, falánk és telhetetlen urai leigázzák, kifosztják, elbutítják, kizsákmányolják [...] miután gazdáit és az elődsi adminisztrációt jólakítja, elfogynak erői.” (1902. február 10.)

A szocialista mozgalom élenjárói, amikor igyekeztek ráirányítani a parasztság szemét arra a tényre, hogy az uralkodó osztályok és politikai pártok csupán önös érdekektől vezéreltetve, a látszat kedvéért mutatnak érdeklődést „az ország talpa”, a falvak népessége iránt, a társadalmi felszabadulás járható útját a munkások és parasztköz közös harcának a szükségességében lelik meg:

„Az alkotmányosság, a nemzeti akarat képviselőiténak hamis álarcát tüzes vassal kell leégetnünk az uralkodó burzsoázia érzéketlen képeről. Lehetséges, hogy a sokat szenvedett parasztság, amely lelkében igazságtalanságot igazságtalanságra és szenvedést szenvedésre halmoz, reménytelenségében és jogos fölháborodásában bátorságra kap majd egyszer ahhoz, hogy a szelvezett munkásság oldalán lerázza az osztályuralom jármát, és darabokra tépje a képmutatók álarcát.” (*România muncitoare*, 1905. szeptember 25.)

A munkások és parasztköz közeledésében az 1906. év, a falvakon lejátszódó földfoglaló események nyomán már eredménnyel járt. Megtörtént, hogy szocialista munkások közvetlen kapcsolatba léptek a helyzetükön javítani szándékozó parasztköz, vagy pedig a nagyobb megmozdulásokat szülő központokban maguk a parasztköz fordultak a szocialista körökhöz.

Az 1907-es felkelést közvetlenül megelőző időszakban az agrárproblémákkal és a parasztság helyzetének feltárásával foglalkozó megnyilvánulások gyakoribbá

váltak a szocialista mozgalomban, és az elemzések, amelyek a falvakban kieleződő osztályellentéteknek az általánost messze túlhaladó gyors bontakozását jelezték, hatalmas társadalmi megrázkódtatás előjátékára figyelmeztettek. Alig néhány nappal a felkelés előtt a következőket olvashatjuk a *România muncitoare* 1907. február 18-i számában:

„Falvakon a legfölháborítóbb dolgok történnek. Nemcsak hogy a parasztok a legnagyobb szükségét szenvedik, s a földesurak kizsákmányoló hatalma nem ismer határt, nemcsak hogy a hatóságok úgy bánnak a parasztokkal, mint a hittérítők Ázsia és Afrika vadembereivel, de ezek a parasztok úgy is élnek, a rájuk nehezedő nyomás olyan súlyos, hogy amennyiben a helyzet nem javul — s erre nincs remény —, az izgatás, lázadás és vérontás új szakaszába lépünk.“

Miután Észak-Moldvában kigyúlt a felkelés lángja, és rövidesen az egész országra kiterjedő tüzvészé változott, a szocialista munkásmozgalom is felelősségteljes próbatétel elé került. Olyan új, elvi fogantatású, gyakorlati és elméleti vonatkozásokat tartalmazó feladatok ügyében kellett döntenie, amelyek a felkelés széles skálájú problematikájából adódtak, s a munkásmozgalomnak az események alakulását, mindenekelőtt a lázadás jellegét, megnyilvánulási formáit és jelentőségét érintő viszonyulására vonatkoztak.

A korabeli munkásmozgalom vezetőinek nem sikerült egységes álláspontot elfoglalniuk. Egyesek, akik főleg C. Racovski nézeteit vallották, nevezetesen azt, miszerint a parasztok tehetetlen tömeget alkotnak, s így csak anarchikus — tehát az elnyomó államhatalmi szervek által eleve bukásra ítélt — megmozdulásokra képesek, s a kiégett felkelésben csak a bérletrendszer csökkentésére irányuló próbálkozásokat láttak, elfogadhatónak vélték ugyan a parasztság harcát, de csak azal a feltétellel, hogy az nem lépi túl a mezőgazdasági egyezségekben kikötött munkafeltételek könnyítésére irányuló célkitűzéseket. Mások a felkelés első pillanatától meg voltak győződve arról, hogy nem az eddigi, szokásossá vált, mindennapos eseményekről van szó, hanem egy hatalmas méreteket öltő osztályharcról, amelyet a szocialista mozgalomnak feltétel nélkül támogatnia kell. Ezek élén többek között M. Gh. Bujor állott, a *România muncitoare* főszerkesztője, aki a március 11-i lapszámban a következőket írta:

„A nagy szenvedő, amely megtanult hallgatagon tűrni és dolgozni a mások bőségéért, most kezd ébredezni letargiájából. A kisémmizett és tönkretett paraszt, aki soha semmit sem kapott, csak üres szavakat és teli töltényeket, békéltetésnek határához ért, és fölemeli fejét. Az ország valamennyi megyéjében forrong a parasztság [...] A fölkelések [...] nem helyi elégedetlenségek kitérősei. Ellenkezőleg, mindez a parasztság mai kegyetlen kizsákmányolási rendszerének a »megkoronázása«, a román burzsoázia és bojártság fékevesztett fosztogató uralmának elkerülhetetlen gyümölcse.“

A polgári sajtó ama tendenciózus híreszteléseivel ellentétben, miszerint a felkelést a határokon inneni és túli „izgatók“ okozták, M. Gh. Bujor a parasztság rendkívül nehéz helyzetének következményeként értékelte a megmozdulásokat.

„Az élelemhiány, a földhiány, a teljes létbizonytalanság, a megvert és meghajszolt kutya élete — mindez az elégedetlenség és lázadás erős és általános oka lehet. És ezek az okok fölösen megelmlhetők parasztságunk körében.“

Az anyagi és erkölcsi romlás természetes következménye a mi társadalmi életünknek, amelyben maroknyi nagybojár és nagytőkés tartja kezében a hatalmat, a szó szoros értelmében véve tüzzel-vassal uralkodik. A nincstelen, robotoló paraszt és az ő kizsákmányolásából meggazdagodó bojár között dülő néma harc falun és városon meg kellett hogy hozza a lázadás könyörtelen szelét.“

A felkelés problematikájának és a munkástömegek állásfoglalásának a tisztázására tulajdonképpen a szocialista körök kezdeményezte gyakorlati akciókban került sor. Ezek között tarthatók számon a különböző városok munkásságának a nagygyűlései, amelyek a tömegakaratt támogatta a parasztság igaz ügyért folytatott harcát. Már maguk a gyűlésre mozgósító — a tőkés-földesúri osztályokkal szembeni felháborodás és a parasztság embertelen sorsa miatti fájdalom légkörében íródott — felhívások elévülhetetlen bizonyosságai annak, hogy mennyi megértéssel viseltetett a munkásmozgalom a felkelt parasztság iránt, mennyire a magáénak is tudta küzdelmét. A *Főváros munkásságához* szóló felhívás többek között hangzottta:

„Elvtársak!

A kisémmizett parasztság — a bojárrok évszázados jobbagya, a föld rabja, a jószágkormányzók megcsúfolt szolgája — fölemelte fejét. Mint a havasok csúcsairól lezúduló szikla, úgy árasztják el a völgyeket, és nyomulnak előre a mezőkön a föllázadt parasztok légiói. A falvak, vásárhelyek, városok a nyomor terhétől és

a kényszerű béketürestől sokáig elfojtott népharag kitörésének színtereivé lettek...“ (*Răscoala țărănilor din 1907. Documente I. 781.*)

Az Eforia-teremben lezajlott tömeggyűlés szokatlanul nagy létszáma — több mint 5000 ember — azt a nagyfokú érdeklődést tükrözte, amelyet a munkásosztály tanúsított a parasztság problémáinak megoldásáért. Az elfogadott határozati javaslat, amely még inkább kidomborította a résztvevők teljes szolidaritását a felkelők harcával, többek között az alábbi reformprogramot tartalmazta:

„1. Visszavenni az összes olyan birtokokat, amelyek tulajdonosai nem rendelkeznek birtoklevéllel.

2. Felszámolni a bérlők közbeékelődő osztályát.

3. A földek reális értéke alapján törvényes maximális bért megállapítani.

4. A munkaszerveződések, egyezmények demokratikus felülvizsgálása és a természetbeli munkaráadás és fizetés megtiltása.

5. Adó- és közigazgatási reform...“

Voltak városok, ahol a helyi szocialista körök vezetői arra buzdították a munkásokat, hogy csatlakozzanak a felkelt parasztokhoz. Így történt ez Brăilán és Galacon. A két város szocialista körének akcióbizottsága felhívást tett közzé: a felkelt parasztság támogatására szólítja fel a munkásságot.

A brăilai munkások március 11-ére összehívott nagygyűlését a hatóságok erőszakos úton megzavarták. Mégis sikerült a helyi szocialista körnek még aznap ki Nyomatnia és szétosztania a városban *Felhívás a paraszt és munkás elvtársakhoz* című manifesztumát, s ebben ismételtlen arra biztatnia a munkásokat, hogy segítsék a parasztság harcát.

A felkelés terjedése, az uralkodó osztályok kegyetlen megtorlása, valamint a munkásoknak mind kifejezettebbé váló törekvése a parasztság megsegítésére voltak indítékai annak a kiáltványnak, amelyet a romániai munkásmozgalmában hangadóknak számító bukaresti „România muncitoare“ szocialista kör vezetősége adott ki március 18-án *A dolgozókhöz és parasztokhoz, az egyetemi hallgatókhoz* címmel. Ez tulajdonképpen a romániai szocialista mozgalom hivatalos álláspontját akarta kifejezni az 1907-es parasztfelkelés kérdésében. A dokumentum sorából a parasztok szenvedéseit ösztönöz szánalom és a velük való meleg együttérzés árad, a megtorlásoknak és szervezőinek elítélése, felfedése mindazoknak az okoknak, amelyek a felkelés kiváltásához és gyors terjedéséhez vezettek:

„... mi okból nyilvánul meg nálunk a parasztok elégedetlensége véres és heves zavargásokban? Mivel magyarázható, hogy a parasztok az összes harci eszközök közül a felkelést választották? *Azzal, hogy nem áll rendelkezésükre más.* A törvényes harci eszközök: gyűlés, sajtó, választás, számukra nem léteznek. Valamennyi politikai párt egyetért nálunk abban, hogy a román parasztot úgy tekintse és kezelje, mint nyers tömeget, amely nem méltó a törvényes és civilizált küzdelemre...“ (*România muncitoare*, 1907. március 17.)

Annak ellenére, hogy a manifesztum helytálló következtetésekre jutott a felkelés keletkezésére vonatkozóan, az osztályharc kiéleződésében látatva mozgatórugóit: „a paraszt és a tulajdonos százados és kibékíthetetlen harcában, amely nem ér véget mindaddig, amíg az egyik a két ellenség közül el nem esik“; hogy kiemelte azt a sarkigazságot, miszerint „a parasztság sorsának javítására irányuló összes próbálkozások eredménytelenek maradnak, ha magát a tulajdonjogot nem korlátozzák“; továbbá, hogy hangsúlyozta: „a földreform nem válik teljessé az egész állami berendezésünk megváltoztatása nélkül“, s mindezekből következően kinyilvánította a szocialisták szolidaritását a parasztok ügyével, mégis a felkelést mint a társadalmi harc eszközeit nem tartotta megfelelőnek és hatásosnak a század eleji Románia történelmi körülményei között, akkori szociáldemokrata álláspontjából eredően.

A szocialista mozgalom vezetésében azonban voltak olyan bátor egyéniségek is, akik harcosabb és határozottabb állásponttal közelítettek a felkeléshez, átláták társadalompolitikai jelentőségét, s annak a véleményüknek adtak hangot, hogy a parasztság harca nem más, mint erőteljes forradalmi kitörés a tőkés-földesúri Romániában eluralkodó maradi állapotok ellen.

A parasztság felkelésének egyértelmű támogatása mellett szállt síkra a *România muncitoare* 1907. évi 3. és 4. számának *Parasztmozgalmak* című értékelő cikke. Szerzője a társadalmi és politikai felszabadulásért vívott forradalmi harc szükségességét hangoztatta. Abból eredően viszont, hogy a felkelés körülményei között íródott, s vele összefüggésben elemezte a forradalmiság eszméjét, mozgósító hatása még inkább fokozódott:

„Végeredményben a nép megmentését és a nyomor karmaiból való kiragadását nem a hatalmon lévők révén érjük el, vagy ha igen, azt nem jókedvűkből te-

szik meg, hanem csak kényszerből. A népnek tehát szervezkednie kell, de harcolnia is, mert csupán harc útján éri el a »megváltást«.

A munkásmozgalom nemcsak ideológiai és politikai vonatkozásokban kapcsolódott az 1907. évi parasztfelkeléshez, hanem sok esetben részesévé is vált eseményeinek. Ebben a vonatkozásban kell megemlítenünk, hogy a szocialista körök élénjárói közül többen, mint Ștefan Gheorghiu vagy Gh. C. Condea, széles körű agitációs tevékenységet folytattak egyrészt a falvak lakói, másrészt a katonaság között. Ugyancsak itt kell szólanunk arról, hogy sok esetben a városok munkásai és szűkölködő lakói nemcsak szolidárisak voltak a felkelt parasztokkal, hanem egyenesen támogatták megmozdulásaikat, sőt tevékenyen be is kapcsolódtak. A munkások és parasztok közös fellépésének legismertebb epizódja Pașcani-ban zajlott le — aminek jelentőségét az a tény is kiemeli, hogy nem spontánul létrejött közös akcióról volt szó, hanem egy szervezett vasúti munkásközösség tudatos harci megnyilvánulásáról —, amelynek eredménye a ruginoasai felkel parasztok vezetőinek kiszabadítása volt az őket szállító vonatból. Hasonló eset zajlott le a fáltseni-i állomáson is. A munkásságnak a parasztok felkelésében való részvételére számos példát sorolhatnánk. Kiemelkednek ezek közül a Buhuși-on, Vaslui-ban, Galacon, Buzăuban, Rîmnicu-Săracon, Alexandriában véghezvitt közös akciók. Végül meg kell említenünk a munkásságnak a felkelés támogatása érdekében alkalmazott harci módszerei közül a sztrájkokat. Ezek ugyan nem kapcsolódtak közvetlen szálakkal a parasztság megmozdulásaihoz, szórványosak, rövid időtartamúak és főleg gazdasági jellegűek voltak, mégis sokban hozzájárultak a tőkés-földesúri rendszer ellen folyó küzdelem frontjának erősítéséhez, egyrészt azzal, hogy a munkásság nyíltan kifejezésre juttatott követeléseiben, illetve tiltakozásaiban a parasztok további bátorítást kaptak, másrészt azzal, hogy a nagyobb munkásközpontokban jelentős katonai erőket tartottak lekötve, s a parasztmegmozdulások hatását erősítették. Bukarest főleg a vasúti munkások, Ploiești a vasipari dolgozók, Galac a faipari munkások, Turnu-Severin a hajóépítők, Slănic-Prahova a sóbányászok, a Prahova völgye pedig a kőolajipari munkások harcai révén emelkedett ki munkásakcióival.

Az erdélyi munkásmozgalom szintén élénk érdeklődéssel és proletárszolidaritásának számos megnyilvánulásával követte az 1907-es felkelés lefolyását. Sajtója a valóságnak megfelelően tájékoztatta olvasóit a parasztságot harcba kényszerítő körülményekről, a mozgalmak jellegéről, akárcsak azokról az intézkedésekről, amelyekre a romániai vezető körök hoztak a felkelés vérbefojtására. Az erdélyi román szocialista mozgalom orgánuma, az *Adevărul*, a lázadás kitörésének hírére többek között ezeket írta:

„A moldvaiak föllázadtak és kiáltják: »Földet akarunk!« Ami nagyon természetes dolog, de a mágnások és gazdagok sehol a világon nem akarják ezt elismerni... Most katonaságot küldenek a parasztok ellen, és ahelyett, hogy megadnák azt, amit kérnek és meg is illeti őket, golyót adnak nekik.“ (1907. március 31.) A *Nagyváradi Munkás Újság* ugyancsak jól látta a felkelés kitörésének okait, amikor *Forradalom Romániában* című cikkében megállapította: „Románia azon országok közé tartozik, amelyekben a föld birtokosai az urak. Óriási kiterjedésű földbirtokok terpeszkednek benne és szívják a vérét a milliányi földművelő proletárnak... Rettenetes nyomorúságban él ez a nép évszázadok óta... A közigazgatási hatóságok majdnem olyan vadak és gőgösek, mint Magyarországon. A törvényhozás [...] szintén a nagybirtokos osztály érdekképviselője. Ilyen körülmények között nincs mit csodálkoznunk azon, ami az utóbbi napokban Romániában történik. A mindenéből kifosztott s garasos napszámból évek hosszú során át tengődő parasztság fellázadt. Türték, amíg bírták, és most, amikor csordultig megtelt a keserűség pohara, a kiszíjoltak elkecseregett tömege fellázadt [...] s kétségbeejtő kizsákmányolót.“ (1907. március 31.)

Végkövetkeztetése az, hogy mindaddig, amíg a parasztság nem kapja meg az őt megillető jogokat és a földet, „bizonyos, hogy nem ez volt az utolsó parasztlázadás“, nemcsak Romániában, hanem más agrárországban sem.

Az 1907. évi parasztfelkelés tragikus végű lezárulásával a romániai szocialista mozgalomnak egy minőségileg új időszaka kezdődött el, amely — a felkelés tapasztalatai és tanulságai révén — rövidesen elvezetett addig a nagy elméleti jelentőségű és gyakorlati vonatkozású felismerésig, hogy a parasztság helyzetét a földesúri földtulajdon kisajátítása oldja meg. Ez az eszme konkrét megfogalmazásban először a Szocialista Szövetség programjában jutott kifejezésre, amelyet az 1908. évi konferenciáján szavaztak meg, s ami a későbbiekben az újjászervezett Romániai Szociáldemokrata Párt programjának ugyancsak alkotóeleme lett. Mindezek az első lépések megtételét is jelentették a munkás-paraszt szövetség felé, amelynek kiteljesítése a Román Kommunista Párt tevékenységéhez fűződik.